

## **Nauczyciel jako funkcjonariusz publiczny .**

Chociaż nauczyciel nie jest funkcjonariuszem publicznym w znaczeniu ustawowym, korzysta jednak z ochrony tak jak funkcjonariusz publiczny. W związku z tym przestępstwa wymienione w odpowiednich artykułach Kodeksu karnego, popełnione na szkodę nauczyciela, są ścigane z oskarżenia publicznego. Ponadto, dyrektor szkoły ma obowiązek podejmować wszelkie działania mające na celu ochronę swojego pracownika będącego nauczycielem. Ważną rolę odgrywają też związki zawodowe, których statutowym celem działania jest właśnie stawianie w obronie pracowników.

**Zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela nauczyciel podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny.** Przepis ten wprowadzono do Karty Nauczyciela ustawą z dnia 11 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw w odpowiedzi na postulaty środowiska oświatowego, które apelowało o wzmocnienie rangi zawodu poprzez zagwarantowanie nauczycielowi podczas wypełniania obowiązków służbowych lub w związku z ich wypełnianiem ochrony, przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych.

### **Katalog osób chronionych**

Z ochrony przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych korzystają nauczyciele podlegający przepisom Karty Nauczyciela, tj. nauczyciele zatrudnieni w:

- przedszkolach, szkołach i placówkach publicznych (również prowadzonych przez osoby fizyczne i osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego) oraz przedszkolach niepublicznych, niepublicznych placówkach i szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych,
- publicznych zakładach kształcenia i placówkach doskonalenia nauczycieli,
- zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych,
- publicznych kolegiach pracowników służb społecznych,
- publicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych,
- nauczyciele mianowani i dyplomowani zatrudnieni w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisjach egzaminacyjnych, w specjalistycznej jednostce nadzoru oraz w organach sprawujących nadzór pedagogiczny nad zakładami poprawczymi, schroniskami dla nieletnich, rodzinnymi ośrodkami diagnostyczno-konsultacyjnymi oraz szkołami przy zakładach karnych na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych,
- nauczyciele zatrudnieni w publicznych szkołach i szkolnych punktach konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych,

- pracownicy zatrudnieni u innych pracodawców, pełniący funkcję instruktorów praktycznej nauki zawodu,
- wychowawcy i pedagodzy zatrudnieni w Ochotniczych Hufcach Pracy.

### **Czy nauczyciel jest funkcjonariuszem publicznym? Kim jest funkcjonariusz publiczny?**

**Osoby będące funkcjonariuszami publicznymi sensu stricto wskazane są w art. 115 Kodeksu karnego. Wymienia się tam m.in.: Prezydenta RP, posła, senatora, radnego, posła do Parlamentu Europejskiego, sędziego, ławnika czy prokuratora. Co ciekawe, nie ma w tym katalogu nauczyciela.** Oznacza to tylko tyle, że nauczyciel nie jest funkcjonariuszem publicznym w znaczeniu ustawowym, a tylko korzysta z ochrony tak jak funkcjonariusz publiczny. Konsekwencje takiego określenia statusu prawnego nauczyciela są takie, że przepisy Kodeksu karnego mówiące o przestępstwach skierowanych przeciwko funkcjonariuszom mają do nauczycieli bezpośrednie zastosowanie. I tak, w art. 222–226 Kodeksu karnego, które znajdują się w rozdziale XXIX zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego”, zawarte są następujące przepisy zapewniające funkcjonariuszom publicznym ochronę podczas lub w związku z pełnieniem przez nich obowiązków służbowych. Do czynów zabronionych zaliczono w nich:

- w art. 222 – naruszenie nietykalności osobistej funkcjonariusza publicznego,
- w art. 223 – czynną napaść na funkcjonariusza publicznego wspólnie z innymi osobami lub z użyciem broni palnej albo innego niebezpiecznego przedmiotu lub środka obezwładniającego,
- w art. 224 § 2 – stosowanie groźby bezprawnej lub przemocy w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej,
- w art. 226 – znieważenie funkcjonariusza publicznego.

Wskazane tutaj przestępstwa, popełnione na szkodę nauczyciela jako osoby, która korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych, są ścigane z oskarżenia publicznego.

### **Ważne!**

Nauczyciel korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych. Oznacza to, że sprawca będzie odpowiadał w związku z art. 63 KN, gdy dopuści się czynu zabronionego na funkcjonariuszu publicznym pełniącym swoje obowiązki, ale również i takim, który nie pełni swoich obowiązków, jednak działanie sprawcy związane jest z ich pełnieniem.

### **Przykład**

*Pani Anna zatrudniona w szkole podstawowej na stanowisku nauczyciela pełni funkcję wychowawcy oddziału. Niestety, już na pierwszym zebraniu została zbesztana przez rodzica jednego z uczniów. Nie użył on jednak słów niecenzuralnych i nie podjęła ona żadnej interwencji. Kilka dni później, podczas zakupów w sklepie spożywczym, Pani Anna została zaatakowana fizycznie przez mężczyznę, który – jak się okazało – był pijany. Nauczycielka od razu rozpoznała w nim ojca swojej uczennicy. W przedstawionej sytuacji czyn rodzica*

*dokonany był w związku z pełnioną przez nauczyciela funkcją, dlatego też w tej konkretnej sytuacji nauczyciel korzysta z ochrony przewidzianej w art. 63 KN.*

## **Obowiązki dyrektora i organu prowadzącego**

**Bardzo ważne jest to, że zgodnie z art. 63 ust. 2 KN organ prowadzący szkołę i dyrektor szkoły są zobowiązani z urzędu występować w obronie nauczyciela, gdy ustalone dla niego uprawnienia zostaną naruszone.** Oznacza to, że dyrektor szkoły ma obowiązek podejmować wszelkie działania mające na celu ochronę swojego pracownika będącego nauczycielem. W przypadku gdy naruszone zostaną dobra dyrektora szkoły, funkcję ochronną pełni organ prowadzący. Ważną rolę spełniają też związki zawodowe, których statutowym celem działania jest właśnie stawanie w obronie pracowników.

W sytuacji popełnienia na nauczyciela czynu zabronionego, obowiązkiem dyrektora lub organu prowadzącego jest zawiadomienie odpowiednich instytucji, tj. organów ścigania. Wydawać by się mogło, że to wystarczy. Jednak zdarza się, że czyn skierowany w nauczyciela nie ma charakteru karnego i ewentualnego zadośćuczynienia lub odszkodowania może on dochodzić tylko na drodze cywilnej. Wówczas zasadne będzie udzielenie pracownikowi wsparcia formalnoprawnego.

**Jeżeli dyrektor nie spełni swojego obowiązku, zlekceważy sprawę i nie stanie w obronie nauczyciela, naraża się na odpowiedzialność określoną w art. 66 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.**

## **Charakterystyka wybranych czynów zabronionych**

Określone w art. 222 Kodeksu karnego „*naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego*” podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych ma na celu zapewnienie funkcjonariuszowi możliwości spokojnego wykonywania obowiązków. Chroni nietykalność osobistą funkcjonariuszy publicznych i osób, które im pomagają, przed agresywnymi działaniami mającymi charakter zniewagi czynnej<sup>1</sup>.

**Trzeba pamiętać o tym, że naruszenie nietykalności cielesnej nie zawsze polega na tym, że ofiara odnosi rany fizyczne.** Za naruszenie nietykalności należy uznać każde zachowanie, które w jakikolwiek sposób ją narusza, np. szturchnięcie czy niechciany dotyk przez obcą osobę. Oczywiście każdą taką sytuację należy rozpatrzeć indywidualnie.

Zgodnie z art. 222 § 2 Kodeksu karnego sprawca może liczyć na łagodniejsze potraktowanie, jeżeli jego działanie spowodowane było niewłaściwym zachowaniem ofiary. Ogromnie ważna jest w takiej sytuacji analiza i indywidualne podejście do sprawy.

## Czynna napaść na funkcjonariusza

Określona w art. 223 Kodeksu karnego „czynna napaść na funkcjonariusza” to nic innego jak działanie, które zmierza do wyrządzenia krzywdy funkcjonariuszowi publicznemu, dla przykładu w postaci naruszenia nietykalności cielesnej lub uszkodzenia ciała, chociażby cel ten nie został osiągnięty, np. zamachnięcie się na niego w celu zadania ciosu nożem. Jest ona dokonana niezależnie od tego, czy pokrzywdzonemu została wyrządzona krzywda<sup>2</sup>.

Żeby wypełnione zostały znamiona czynu zabronionego określonego w art. 223, czynna napaść musi być dokonana „wspólnie i w porozumieniu” albo z użyciem broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu. Nie ma tu mowy o przypadkowym działaniu. Jeżeli skutkiem napaści będzie ciężki uszczerbek na zdrowiu ofiary, mamy do czynienia z tzw. napaścią o zastrzonej sankcji, która jest bardzo poważnym przestępstwem.

## Znieważenie funkcjonariusza publicznego

Określone w art. 226 Kodeksu karnego przestępstwo znieważenia funkcjonariusza publicznego może przybrać postać znieważenia „prywatnego” i publicznego. Obie formy są przestępstwem i podlegają karze. Każde znieważenie, nie tylko funkcjonariusza publicznego, zagrożone jest karą określoną w Kodeksie karnym, z tym że osoba niebędąca funkcjonariuszem publicznym musi dochodzić swoich praw samodzielnie i na własny rachunek. **Funkcjonariusz publiczny, a więc również nauczyciel, korzysta z pomocy organów ścigania, gdyż znieważenie tych osób jest ściągane z oskarżenia publicznego.**

## Nagrywać czy nie nagrywać?

W dobie zdalnego nauczania i e-lekcji pojawia się zagadnienie ochrony dóbr osobistych i wizerunku nauczyciela w kontekście tego, że korzysta on z ochrony, jaka przysługuje funkcjonariuszom publicznym. Zagadnienie jest ważne i na czasie – nie ma nauczyciela, który w obecnym stanie nie zastanowił się chociaż raz nad tym, czy jego uczniowie nie zrobią mu psikusy i nie upubliczną jego ewentualnej wpadki.

## Czy można w ogóle nagrywać e-lekcje i kto ma na nie wstęp?

Niestety, w przepisach prawa nie znajdziemy jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie. W celu ochrony swoich praw nauczyciel przede wszystkim może powołać się na zapisy dotyczące dóbr osobistych, jakie zostały określone w art. 23 i 24 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Trzeba się zastanowić nad kalibrem ewentualnego naruszenia dóbr, gdyż samo nagrywanie ciężko uznać za takowe. Oczywiście, wszystko zależy od kontekstu sytuacyjnego w danej sprawie. Trzeba powiedzieć jasno, że bardzo często e-lekcje, przez przypadek,

wkraczają w sferę życia prywatnego nauczycieli. Żeby było ciekawiej, uznać można, że owo wkroczenie w sferę życia prywatnego ma miejsce również w stosunku do rodziców i opiekunów prawnych dzieci. Każdy z nas w ciągu ostatnich miesięcy zetknął się z anegdotami barwnie opisującymi wydarzenia, jakie mają miejsce podczas e-lekcji.

Jednym z dóbr osobistych każdego człowieka jest jego wizerunek. Czy nagranie nauczyciela podczas pracy narusza zasadę ochrony tego wizerunku? Tu również nie znajdziemy jasnej odpowiedzi. Pewne jest to, że nagranie osoby zawsze ma czemuś służyć. Nie ma znaczenia, czy użytek ten ma mieć charakter publiczny, czy też prywatny. Skłonić się chyba należy ku temu, że już samo nagranie, bez uprzedniej zgody nagrywanego, jest naruszeniem jego dóbr osobistych i uzasadnia żądanie usunięcia ewentualnych negatywnych skutków wywołanych tym nagraniem.

**O wiele bardziej złożona jest kwestia potencjalnego rozpowszechnienia wizerunku bez zgody nauczyciela. Tutaj nie ma żadnych wątpliwości – takie działanie jest stuprocentowym naruszeniem dóbr osobistych obejmujących nie tylko wizerunek, ale i dobre imię oraz godność nauczyciela, które są fundamentem jego pracy.**

Oczywiście, można spotkać się z poglądem, że nauczyciel podczas pracy jest osobą publiczną i jego wizerunek nie jest chroniony w takim zakresie jak innych osób. W moim przekonaniu, trudno ten pogląd uznać za zasadny. Nie można uznać, że nauczyciel jest osobą publiczną i powszechnie znaną, szczególnie w kontekście tego, że nagranie go ma na celu podważenie jego autorytetu, a nawet ośmieszenie go. Takie działanie nie może korzystać z ochrony prawnej. Jest to tym bardziej istotne, że art. 63 KN mówi jedynie o tym, że nauczyciel korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariusza publicznego, ale nim nie jest.

Równie kontrowersyjna jest sprawa udziału rodziców i opiekunów prawnych uczniów w e-lekcjach. Pominę tu kwestie przypadkowego wtargnięcia na zajęcia. Bardzo często rodzice posuwają się o wiele dalej i bez skrupowania przyglądają się lekcji, a nawet biorą w niej udział. Niestety, mamy taką, a nie inną rzeczywistość, w której przyjdzie nam jeszcze jakiś czas funkcjonować. Należy apelować do opiekunów dzieci, żeby pozwolili im na samodzielność w nauce – przecież w szkole dziecko nie siedzi w ławce z rodzicem. Wielu nauczycieli nie widzi w takim zachowaniu niczego złego. W moim przekonaniu obecność osoby dorosłej na lekcji jest naganna. Zdarzały się również tak ekstremalne sytuacje, w których na zajęcia logowały się osoby trzecie i je sabotowały. Przygotowując ten tekst, natknęłam się na pogląd mówiący o tym, że przyznanie nauczycielowi ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym przyczyniło się do pełniejszej ochrony nauczycieli przed przemocą ze strony uczniów. Trochę się to kłóci z rolą szkoły, którą jest nie tylko edukacja, ale i wychowanie. Nie wydaje mi się, żeby nauczyciel potrzebował ochrony przed uczniami. Oczywiście są skrajne przypadki, ale mają one charakter raczej marginalny.

**Podstawa prawna**

- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 2215 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1444 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2007 r. nr 80, poz. 542)
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 910 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1740 z późn. zm.)

#### **Przypisy**

1. R. Stefański, Kodeks karny. Komentarz, Legalis/el. 2012.
2. A. Gubiński, Zasady prawa karnego, Warszawa 1974, s. 201.